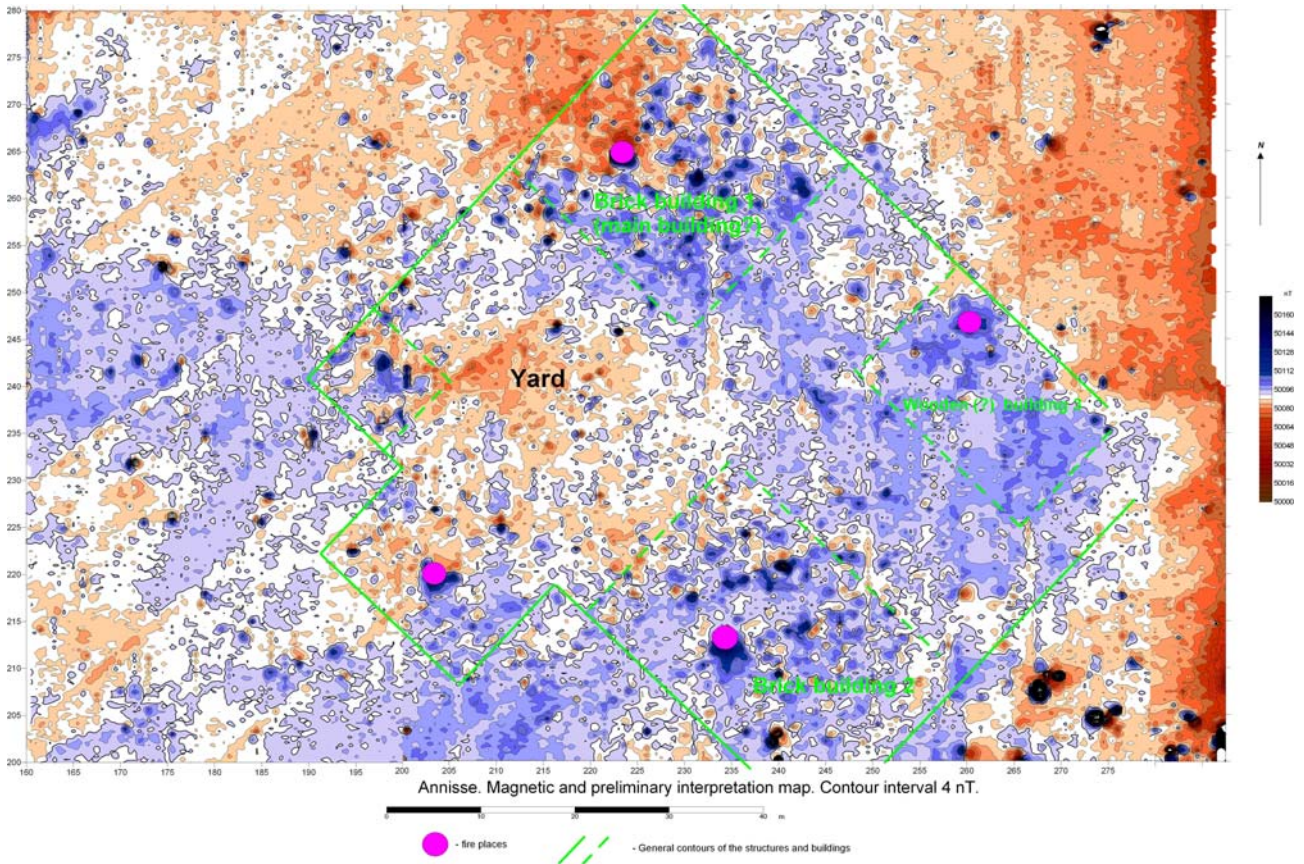

Hovgårds Eng

GIM 3676

Beretning over magnetometerundersøgelser
v. Søren Skriver Tillisch, mag.art.

Hovgårds Eng
Annisse Sogn 01.01.01
Holbo Herred
Frederiksborg Amt
4 cm kort: 1514 III NØ

Abstract:

Ved forårsplojningen af arealet Hovgårds Eng ved Annisse i 2006 opløjedes dele af et kulturlag, der blev gennemført med metaldetektor af Peter Lund Hansen for Gilleleje Museum. I september 2006 støttede KUAS gennemførelsen af en magnetometerundersøgelse af området, hvor Nationalmuseet i 2000 gennemførte en arkæologisk undersøgelse (GIM 3406) for at dokumentere eventuelle jordfaste fortidsminder på stedet.. Undersøgelsen viste spor efter bygninger, der muligvis blev erkendt allerede i 1800-tallet.

Indholdsfortegnelse	2
Indledning	3-4
Sagsgangen	4
Hovgårds Eng i de skriftlige kilder	4
Hidtidige undersøgelser	5
Magnetometerundersøgelsen	5-8
Mønterne	8
Dendrokronologiske prøver	9
Metalfund	9
Konklusioner	9

Indledning

Magnetometerundersøgelsen af Hovgårds Eng skete i forlængelse af amatørarkæologen Peter Lund Hansens utrættelige arbejde på lokaliteten, samt i forbindelse med udgravningen ved GIM og Nationalmuseet i 2000 (GIM 3406). Alle oplysninger vedrørende denne udgravning findes i rapporten GIM 3406. Dog manglede der da denne rapport blev skrevet en del oplysninger, bl.a. om mønsterne og de dendrokronologiske prøver, der desværre ikke var daterbare, og disse er derfor inkluderet i det følgende. Her vil hele sagsgangen også blive gennemgået. Nærværende rapport skal da ses som en udvidelse af Henriette Rensbros rapport over GIM 3406.

Stødet til den magnetometriske undersøgelse kom med Peter Lund Hansens detektorafsøgning af det område, der var blevet pløjet op i foråret 2006, med henblik på at etablere en vildtremise.

På hans kort (fig.1) ses en tydelig koncentration af fund i plovfurerne.

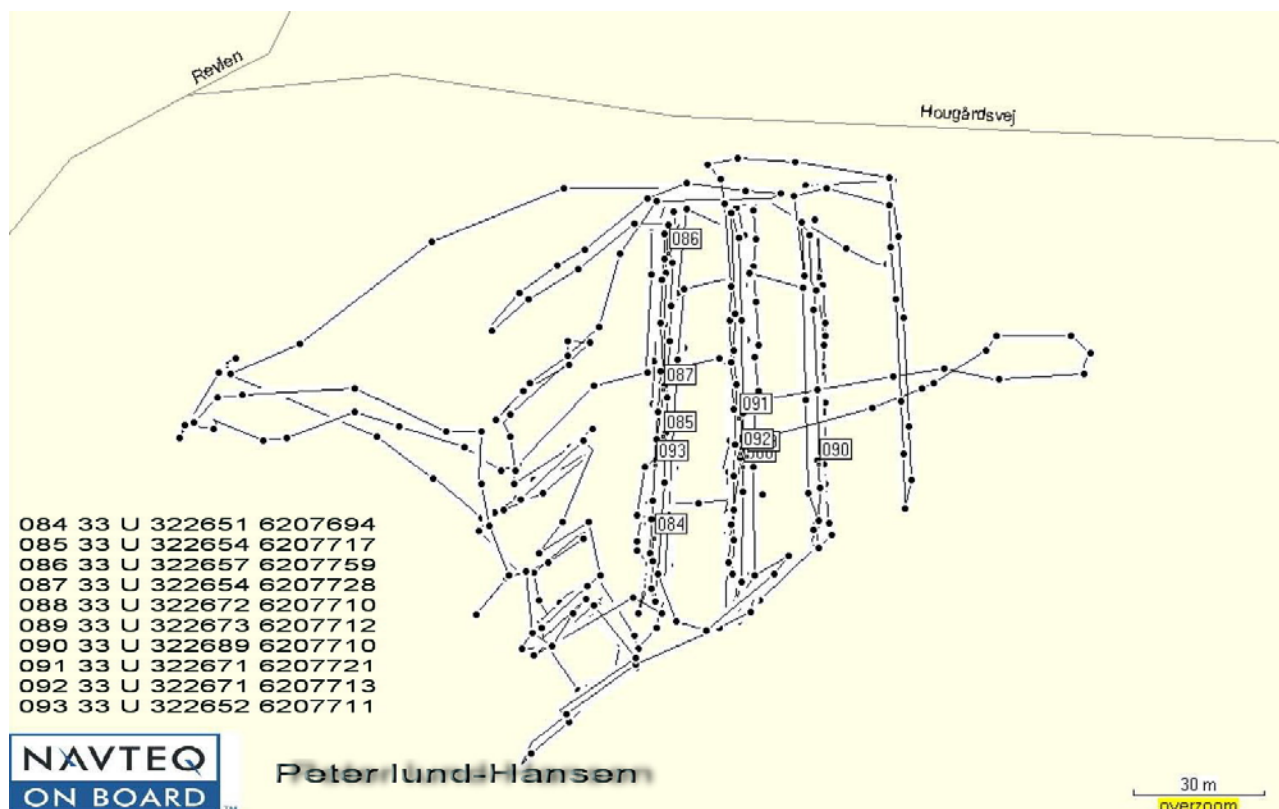

Fig. 1. Peter Lund Hansens kort over fund; forår 2006.

Museumsinspektør Liv Appel besøgte kort efter Hovgårds Eng og dokumenterede opløjningerne (fig.2).

Fig. 2. Hovgårds Eng efter forårspløjningen 2006

Sagsgangen

Som bemærket i GIM 3406 strækker observationerne ved Hovgårds Eng sig tilbage til 1880'erne. Desuden er der blevet fundet en del genstande i 1973 og fra 1993 og fremefter med jævne mellemrum. Arkæologiske undersøgelser af stedet er i de senere år blevet stadig mere akut nødvendig, da ejeren har foretaget en del dybdepløjning på stedet, og derfor formentlig har skadet eventuelle bygningsspor.

I 2000 gav ejeren Bernt Nielsen tilladelse til, at der blev foretaget en mindre udgravning på Hovgårds Eng. Denne bevilgede RAS 22.000 kroner til i marts 2000, og yderligere 40.000 i juni 2000.¹ Udgravningens hovedresultater blev meget hurtigt (sommeren/efteråret 2000) formidlet i en udstilling på Kongensgade i Helsingør. Ved samme lejlighed fremsatte daværende museumsinspektør Dorte Veien Christensen overfor ejeren, Bernt Nielsen, ønske om mulighed for at foretage yderligere undersøgelser, bl.a. på bakken op mod Annisse By, for om muligt at relatere en eventuel storgård ved Annisse til voldstedet på Hovgårds Eng.²

Sagerne fra udgravningen konserveredes dels af Roskilde Amts Konserveringscenter i Køge, dels af Storstrøms Amts Konserveringscenter i Næstved.

Hovgårds Eng i de skriftlige kilder

En gård på næsset nævnes første gang i år 1292, hvor den tilhørte Jacob og Johannes Olufsen. I 1366 blev den skødet til Valdemar Atterdag af Niels Aagesen, der dog forblev gårdens ejer. Niels

¹ Breve fra RAS til Gilleleje Museum af 20. marts og 15. juni 2000.

² Brev fra Dorte Veien Christensen til Bernt Nielsen. 18. juli 2000.

Aagesens datter solgte i 1399 gården til Margrete I, der ønskede at oprette et kloster på stedet. Dette sidste blev dog aldrig til noget og gården blev almindeligt kongeligt len.

Hidtidige undersøgelser

Allerede 1885 blev forpagteren af Annissegård opmærksom på resterne af en kampestensmuret bygning, som nødtørftigt blev tegnet op uden at bygningens nærmere position blev angivet. I 1950'erne foretog Nationalmuseet en undersøgelse på stedet, der resulterede i fund af murrester og en mulig vold. Fra 1990 har detektorarkæologen Peter Lund Hansen arbejdet i området, og fundet talrige middelalderlige fund på borgområdet og på den formodede kørevej/dæmning over lavningen op mod Annisse By.³

Udgravningerne i 2000 resulterede i fundet af to huse af hvilke blot de stampede lergulve var tilbage, resterne af et i hvert fald 6 m bredt pælebygget hus, samt formentlig resterne af det stenhus, der allerede konstateredes i 1885. Langt hovedparten af fundene kan henføres til perioden 1250-1350.⁴ Ved en analyse af keramikken i februar 2007 konstaterede Jette Linaa, RUC, at der altovervejende er tale om fund fra 1300-tallet, bl.a. flamsk importkeramik og importeret gråbrændt keramik fra Græsholt på Sydsjælland.

Det skal bemærkes, at der ved opmålingerne i 2000 blev målt 20 meter forkert ved digitaliseringen. Denne fejl er rettet i 2006 (se fig.3).

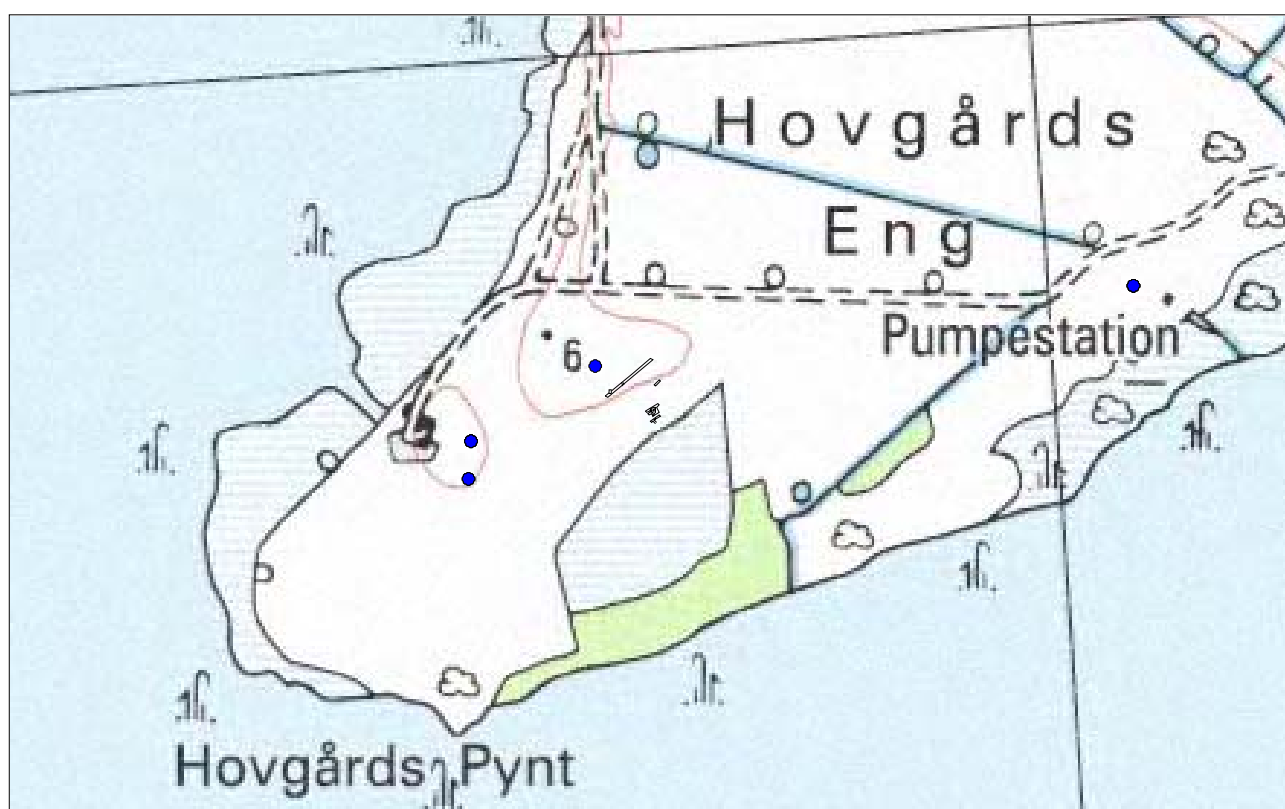

Fig.3. Hovgårds Eng med søgegrøfter og udgravningsfelt fra 2000 indtegnet. De to pladser mod vest repræsenterer Ertebølleopsamlinger.

³ Brev fra Dorte Veien Christensen til RAS. 11. februar 2000.

⁴ Henriette Rensbros rapport over GIM 3406.

Magnetometerundersøgelsen

Undersøgelsen med magnetometer dækkede cirka 1 ha og foregik begyndelsen af september i godt solskinsvejr, og overlappede delvis udgravningsfeltet fra 2000. Ved undersøgelsen fremkom magnetiske anomalier, der indikerede tilstedeværelsen af 4-5 bygninger indenfor et område, som berørtes af den nordligste af søgegrøfterne fra 2000, og formentlig korresponderer med den i 1885 observerede stenbygning.

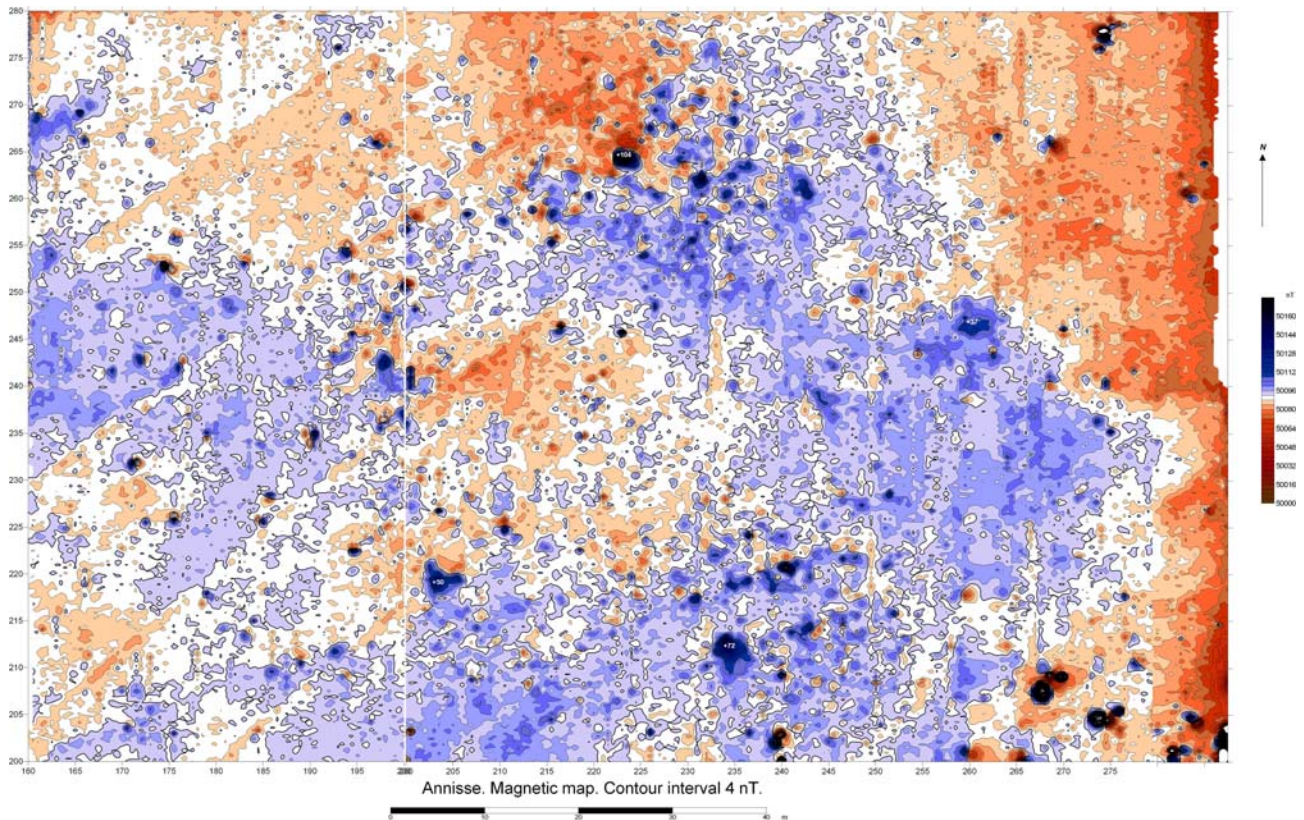

Fig.4. Magnetometrisk kort over området på den lille højning i Hovgårds Eng. En L-formet struktur tegner sig tydeligt.

Formentlig er der tale om 4-5 bygninger, hvoraf de to er af tegl med stenfundament, omkring en central gårdsplads. Der blev observeret 5 kraftige anomalier, der muligvis er at tolke som ildsteder (fig. 5).

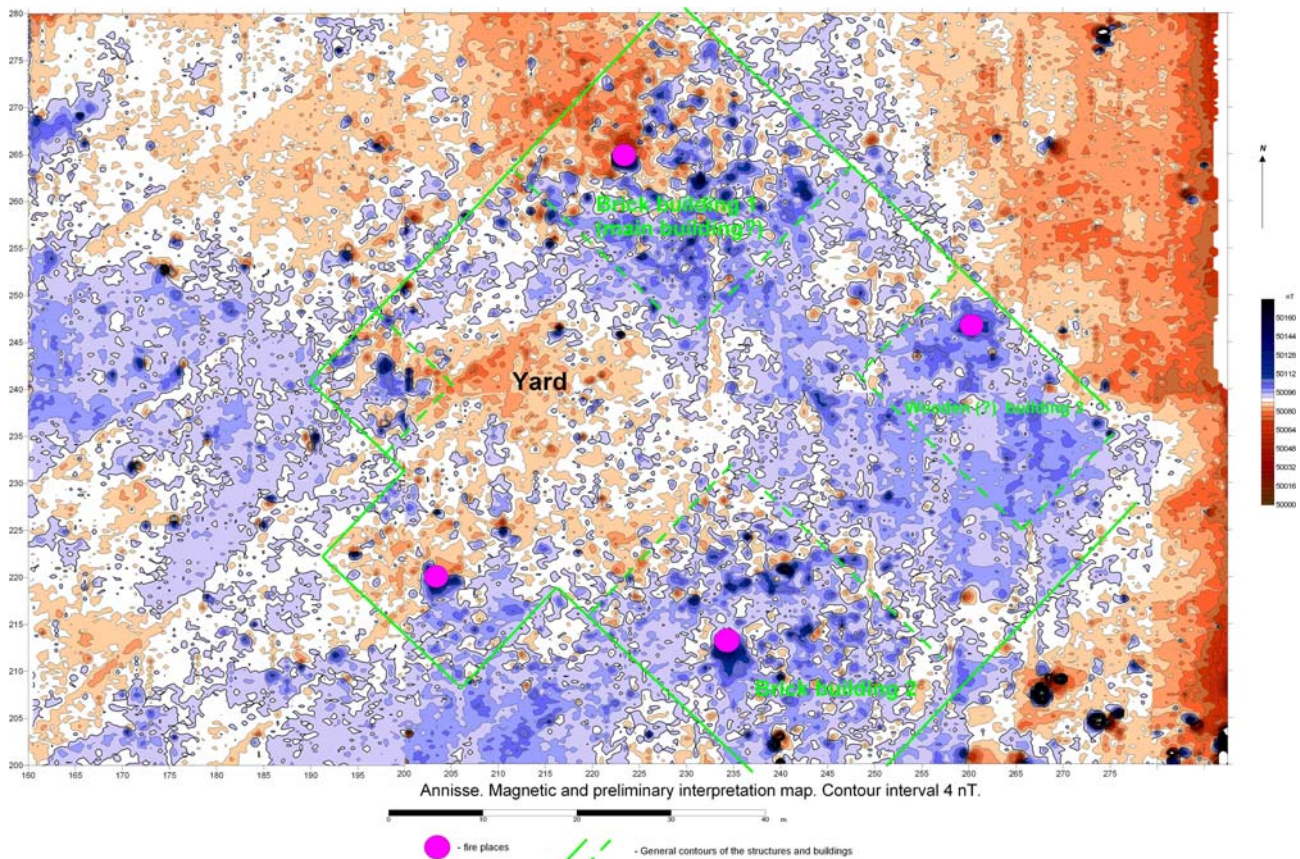

Fig.5. Forslag til tre bygninger og en gårdsplads på baggrund af de magnetometriske målinger. Det er muligt, at der også mod nordvest har været tømrede bygninger.

I øvrigt tydede magnetometerundersøgelsen på, at fortidsmindet er i stor fare ved yderligere nedpløjning, da bygningsresterne befinder sig ganske tæt på jordoverfladen. Skaderne forårsaget af pløjning ses tydeligt som furer på gråtonekortet. I disse zoner er kulturlaget pløjet væk (fig. 6)

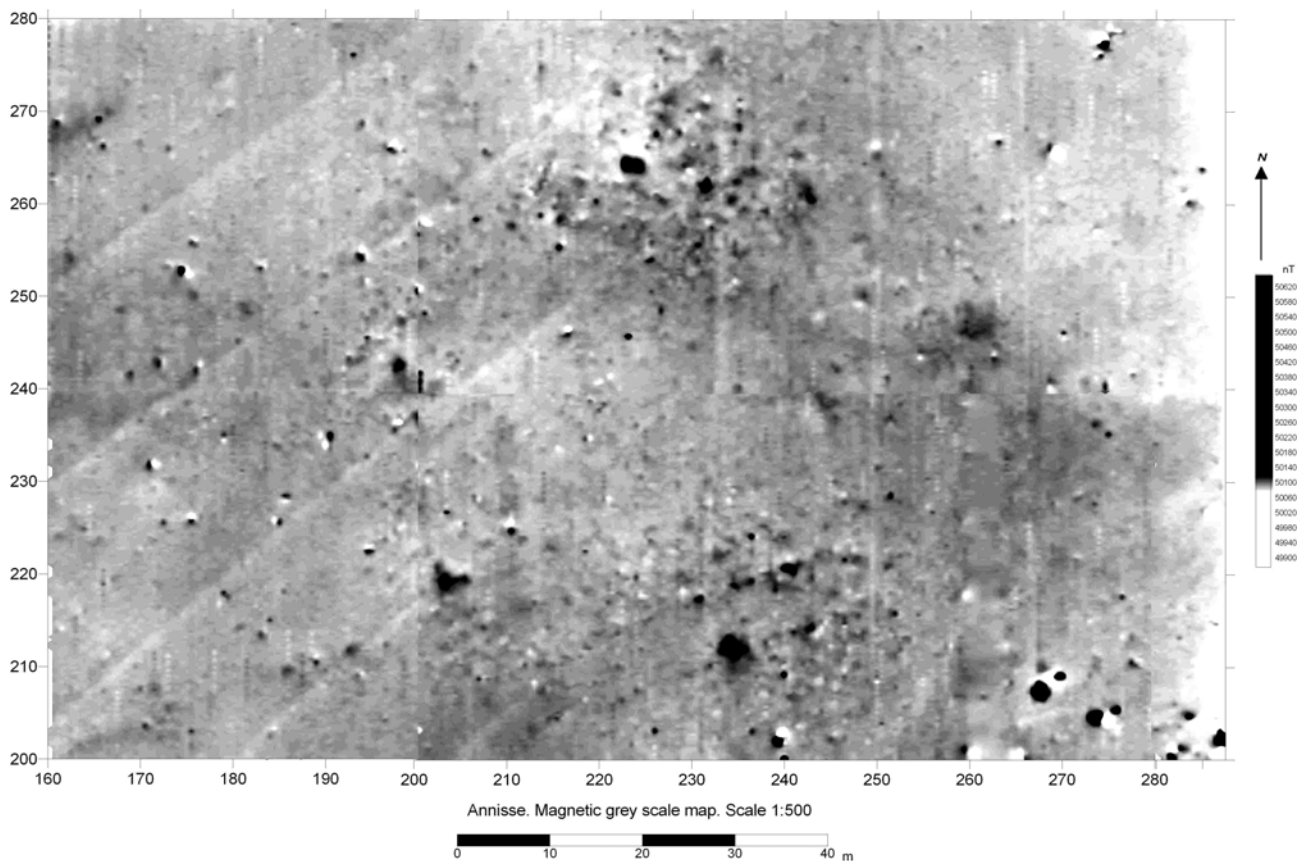

Fig. 6. Gråtoneversion er farvekortet viser strukturerne endnu tydeligere. De aflange sænkninger i, der tegner sig horisontalt og diagonalt er formentlig moderne drængrøfter.

Hele rapporten over den magnetometriske undersøgelse er arkiveret under GIM 3676.

Mønterne

I 1998 indsendte Peter Lund Hansen gennem Gilleleje Museum en række mønter, i alt 28, til Nationalmuseet. Af disse er de 17 penninge fra perioden 1259-1360, og er tolket som et middelalderligt skattefund spredt af ploven. De øvrige fund kunne henføres til slutningen af 1400-tallet og begyndelsen af 1500-tallet, med de seneste mønter slået i 1535.⁵

I forbindelse med udgravningen i 2000 indsendtes i alt 36 mønter fra Gilleleje Museum til Nationalmuseet. Størstedelen af disse kan dateres til perioden 1260-1360 mens en anden gruppe dateres til første halvdel af 1400-tallet, deriblandt en fint præget gotlandsk ørtug fra perioden 1420-1440.⁶

Endelig indsendte Peter Lund Hansen i foråret 2006 syv mønter til møntsamlingen. Heraf var de seks fra perioden 1259-1332 (Erik Glipping, Erik Menved og Christoffer II). Den sidste en søsling fra Malmø, dateret til 1524.⁷

⁵ Brev fra Jens Chr. Moesgaard til Peter Lund Hansen. 12. september 2003.

⁶ Breve fra Gitte Tarnow Ingvardsson til Liv Appel. 20 og 26. april 2006.

⁷ Brev fra Gitte Tarnow Ingvardsson til Peter Lund Hansen. 5. maj 2006. Kopi til Gilleleje Museum.

Dendrokronologiske prøver

I første omgang forsvandt de dendrokronologiske prøver ved en fejl, men disse blev senere genfundet. I alt 10 af 13 indsendte prøver kunne behandles men ingen af dem kunne dateres, da kun mellem 25 og 62 årringe uden splintved var bevaret.

Metalfund

I 1973 indsendtes flere metalfund fra Hovgårds Eng til Nationalmuseet, heriblandt en jernsaks, et remspænde, to armbrøstbolte og en armbrøstaftrækker (?) (D134, 136-139).

I 1996 indsendte Gilleleje Museum en række mindre metalfund fundet af Peter Lund Hansen i 1994-1995. Blandt disse genstande, hvoraf mange var fra 1600-1800-årene var der bl.a. middelalderlige fingerbøl, et dragehovedeformet fodstykke af en lysestager, der formentlig var en hjemlig efterligning af modeller fra perioden 1150-1250 produceret i Lorraine, Niedersachsen eller Westfalen.⁸

I 1997 indsendte Gilleleje Museum en række mindre metalfund fundet af Peter Lund Hansen i 1996-1997. Alle disse, deriblandt et remspænde, en klædeplombe af bly og et pyntebeslag (i alt 7 genstande), kunne dateres til højmiddelalderen (1200-1400).⁹

Konklusioner

På baggrund af udgravningerne i 2000 og de magnetometriske undersøgelser i 2006 er der ingen tvivl om, at der på Hovgårds Eng har ligget et større gårdsanlæg i høj- og senmiddelalderen. Dette indikeres også af de mange fund gjort med metaldetektor over de seneste 20 år.

Det er interessant, at den i 2000 udgravne keramik helt og holdent er fra 1300-årene, og de daterbare metalfund i øvrigt ligger i perioden 1200-1400, mens møntfundene antyder tre faser: 1260-1360, 1400-1440 og 1500-1540.

Den første periode har i så fald været den vigtigste, i hvert fald at dømme ud fra de arkæologiske fund. Er tolkningen som forsvarsborg korrekt er anvendelsen i de tre tidsperioder ganske logisk. Fundene her og ved selve Annisse By er blevet tolket i den retning, således at hovgården i rolige tider lå placeret nær kirken i selve byen, og i mere urolige tider hurtigt kunne flyttes i sikkerhed ud i engdraget. Kun en større udgravning vil kunne dokumentere om der kun har været én hovedfase (i 1300-årene) på Hovgårds Eng, eller om der er flere faser, som blot ikke blev berørt af udgravningen i 2000.

Fortidsmindet er alvorligt truet ved yderligere pløjning. Hvis dette fortsætter må anlægget enten fredes eller udgraves.

⁸ Brev fra Jens Aage Pedersen, Gilleleje Museum. 25. marts 1996. Svarbrev fra museumsinspektør, Niels Engberg, Nationalmuseet. 26. juni 1997.

⁹ Brev fra Jens Aage Pedersen, Gilleleje Museum. 19. september 1997. Svarbrev fra museumsinspektør Anne Pedersen, Nationalmuseet. 19. januar 1998.